

יגיל לוי, האוניברסיטה הפתוחה
הפוליטיקה של צבא מתנדבים
סימולציה מודל גיוס אחר, דצמבר 2011

הבה נתאר לעצמנו את הסיטואציה הבאה המתרחשת בשנת 2030: בסיבוב אלים נוסף בין ישראל למדינה הפלסטינית, מחליטה ממשלת ישראל לבצע סדרה של פשיטות צבאיות על מה שמכונה מרכזי הטרור בשטחים ובחלק מהמקרים גם להשאיר כוחות לזמן ממושך בשטח עד שיטוהרו "קניי הטרור". אלא שהפלסטינים אינם מוותרים ויחידות קומנדו שלהם פושטות מידי יום על כוחות צה"ל שבשטח, פוגעות בצירי אספקה (כולל מהאוויר) ולצה"ל נפגעים רבים. אמנם חלק גדול מהלחימה של צה"ל מתבצעת באמצעות טכנולוגיה כמו חימוש מדויק ורובוטיקה, אבל הממשלה מתעקשת על נוכחות בשטח כדי להפגין כוח. פעילות צה"ל מעוררת ויכוח פוליטי ובמהרה הצבא מדווח כי הוא מאתר בלשכות הגיוס קושי למלא את מכסות הגיוס, הגם שמזוהה התלהבות רבה להתגייס בקרב קבוצות שונות כמו ההגירה הסודנית, צעירי מובלעת חברון ועוד. מחשש לפגיעה במכסות, מקבלת הממשלה הוראת-שעה להגדיל את שכר החיילים ולהעניק מה שמכונה "תוספת שטחים" ללוחמים. לכך אפקט חיובי מיידי על שיעורי הגיוס בעיקר במקדי המצוקה החברתית כמו חצור ואופקים. הויכוח הפוליטי אמנם ממשיך אבל לצבא אורך נשימה להמשיך את פעולתו.

זו אינה סיטואציה דמיונית. היא מוכרת בחברות שויתרו על גיוס החובה. היא לא תדלג גם על החברה הישראלית. ההרצאה תעסוק בהערכה מה תהיה ההשפעה הפוליטית של מהלך הביטול של גיוס החובה. הטענה שלי היא שהמעבר לגיוס המוסדר באמצעות כוחות השוק יחליש את שליטת הקהילה הפוליטית בצבא ויגביר את האגרסיביות הצבאית.

נקודת המוצא היא שגיוס החובה לא ישרוד לאור זאת שנקלע ל- "משבר לגיטימציה". הירידה בשיעורי הגיוס למערכי החובה והמילואים עומדים בסתירה לעיקרון השוויוניות של גיוס החובה. משבר זה מזין, מצד אחד, צורות שונות של התנגדות "מלמטה" למודל הנוכחי, בדמות תביעות לתגמול חומרי או מאמץ לפטורים, ומזין, מצד אחר, שפע של דיונים וועדות המציעות חלופות למודל הנוכחי.

יש מי שיבחן בביקורתיות עד כמה תחושת המשבר אכן משקפת בעיה אובייקטיבית, אבל ההשוואה לניסיון של מדינות מערביות מלמדת כי התמיכה במודל גיוס החובה פחתה ככל שהתרבו הדיונים על חלופות למודל הקיים.

בהינתן, אפוא, שתחושת המשבר והדיונים בחלופות עשויים להביא לשינוי מודל הגיוס, חשוב שנבין כי שני מנגנוני גיוס יסודיים וחלופיים מונחים על הכף. הראשון, זה הנהוג עתה, הוא מנגנון של **אכיפת המדינה**. המדינה היא הקובעת את מי לגייס ולאיזה פרק זמן, ולכן גם בידה הסמכות להחליט את מי לפטור, אם על בסיס קבוצתי (חרדים ואזרחים פלסטינים, לדוגמה) או אישי. חלק מההצעות השונות לתיקון המודל הנוכחי – הנהגת שירות אזרחי חובה, קיצור משך הגיוס, הנהגת משכי שירות שונים ללוחמים וללא-לוחמים – משמרות מודל זה של אכיפת המדינה.

המנגנון האחר הוא **הסדרת שוק**. לפי מנגנון זה תבוטל אכיפת המדינה וכוח האדם יוזן לצבא בהתאם לכללי ההיצע והביקוש של השוק, כך שבצבא ישרת רק מי שחבילת התגמול שהצבא מציע הולמת את רצונותיו/ה וביחס לחלופות האחרות ששוק העבודה מציע לו/ה. מודל זה חל כמעט על כל צבאות המערב ומכונה צבא מקצועי או צבא התנדבותי. קולות הקוראים למעבר למנגנון גיוס זה הולכים ומתגברים בישראל. הציוד בצבא מקצועי גם משרת היטב את שיח כלכלת השוק, שכן צבא מקצועי מקדים את הכניסה של הצעירים לשוק העבודה, מפחית את עלויות אחזקת החיילים ככל שמביא להקטנת הצבא ומבטל את מס ההכנסה הסמוי המושת הורים המתחזקים את הבנים/בנות.

ההבדל בין שני מנגנוני הגיוס הוא מהותי. המשמעויות עולות על השאלה איזה כוח אדם יקבל הצבא, מה תהיה עלות העסקתו ומהי ההשפעה של השינוי על המשק, סוגיות העומדות במרכז הדיון הנוכחי שמוביליו הם אנשי צבא וכלכלנים. הדיון שחברות מערביות מנהלות בעקבות ביטול גיוס החובה נדרש להיבטים מהותיים יותר כמו המשמעות של מוסד האזרחות. לכן, בבואנו להידרש לסימולציה המנסה להעריך כיצד ייראה הצבא ללא גיוס חובה, למידה מניסיון של דמוקרטיות מערביות שעברו ממודל של גיוס חובה לצבא התנדבותי, וחלק מניסיון זה נלמד על ידי קהילת החוקרים, יכול לספק אנלוגיה חשובה ללימוד המקרה של ישראל.

בהמשך לשיח זה, אדון במספר שאלות מהותיות הנוגעות לאופיו של צבא מתנדבים מקצועי:

1. אופי היחסים בין המגויס והרשת החברתית ממנה הוא בא והצבא.

2. הרכב הצבא.

ובעיקר:

3. ההשלכה על השליטה הפוליטית על הצבא.

אופי היחסים בין המגויס לצבא

כאמור, הסדרת השוק שולטת בתזרים כוח האדם לצבא- כוחות ההיצע והביקוש בשוק יוצרים את האיזון בין חבילת התגמול שמציע הצבא ובין החלופות העומדות בפני כל צעירה/ה בשוק העבודה. אין זה אומר שרק מכניזם חומרי ישלוט במוטיבציה להתגייס אבל משקלו יגדל באופן משמעותי ביחס למצב הנוכחי, בו מכניזם זה ממלא תפקיד שולי.

היחסים בין המגויס לצבא יהיו יחסים חוזיים הבנויים על בחירה חופשית, גם אם לכאורה (בשל אילוצי השוק המביאים עניים להתגייס מחוסר אפשרות טובה יותר). לכן ההקרבה היא וולונטרית. השירות אינו נתפס עוד כחובה אזרחית בסיסית וודאי שלא עליונה. התפקיד של מנגנוני התיווך (כמו הורים ובתי ספר) יקטן ככל שהצבא יפעיל מאמצי גיוס ישירים במתכונת של ירידי תעסוקה ומאמצי הגיוס/שיווק ימהלו מוטיבציות ערכיות בחומריות, כשהחלטה להתגייס היא של הפרט. בנסיבות אלה תצומצם הפנייה לרשת החברתית של המגויס במונחים של שיח רפובליקני (היא כבר מצומצמת היום) שהרי השירות הצבאי ירכיש בעיקר זכויות חומריות, לא עוד זכויות חברתיות במונחים רפובליקניים. חשוב גם להדגיש כי ככל ששיעור המגויסים יקטן לא ניתן להפלות לרעה את הלא-מתגייסים ולכן מרכז הכובד עובר מזכויות חברתיות לתגמול חומרי ישיר.

הרכב הצבא

בשונה מהמנגנון של אכיפת המדינה, מנגנון השוק מגביר את הישענות הצבא, בעיקר הדרג הלוחם שלו, על קבוצות שהשירות מתאים למערך המוטיבציות שלהן, כמפורט:

- קבוצות המעמד הבינוני הנמוך ומטה שהצבא מציע להן תגמול חומרי ברמה שלא זמינה לחלק מחבריהן בשוק העבודה. חשוב להדגיש כי לקבוצות ממדרג מעמדי נמוך ביקוש נמוך בשוק העבודה ביחס לקבוצות מבוססות. לכן, הצבא יציע תגמול כספי גבוה ובתנאים תחרותיים לקבוצות המבוססות כדי שיאיישו את המערכים המקצועיים שלו, לרבות מערכי הלחימה הטכנולוגיים, ותגמול כספי נמוך יותר לקבוצות ממדרג נמוך כדי שיאיישו את מקצועות הלחימה של "הצווארון הכחול", שבהם אין הצבא מתחרה עם המגזר העסקי. זה עדיין יכול להיות תגמול חומרי נדיב, שאינו נגיש לקבוצות אלה בשוק העבודה האזרחי, אך עדיין נמוך ממה שהיה על הצבא להציע לו רצה למשוך למקצועות הלחימה את המעמד הבינוני. מודל גיוס החובה מעמעם הסללה זו מעצם האכיפה של השירות במנותק מכוחות השוק.
- קבוצות לאומניות, בעיקר דתיות ואיסלאמופוביות (כחלקים ממהגרי ברה"מ), שהמשימה הצבאית מתאימה לערכים האידיאולוגיים שלהן.
- קבוצות מיעוט שעדיין תופסות את הצבא כמשכיר לרכישת אזרחות מועדפת כמו נשים מקבוצות הפריפריה ומהגרים, כולל אלה הקרואים מהגרי עבודה שהמדינה מאפשרת מסלול התאזרחות לילדיהם שהתחנכו בארץ.

צבא מקצועי מושך במידה פחותה את קבוצות המעמד הבינוני הגבוה (גברים אך גם נשים). בעבר הבסיס החברתי של צבא האזרחים. זאת משום שאינו מרכיש להן זכויות חברתיות, מעכב את התקדמותן בשוק העבודה התחרותי, מציע להן חבילת תגמול חומרית נחותה ביחס להיצע בשוק העבודה ותרבות עומדת בסתירה לערכים הליברליים של בני הקבוצה. תהליך זה מזוהה בישראל כבר משנות השמונים, ככל שהרפובליקניזם הישראלי שקע, הבררנות בגיוס התגברה ועמה היחלשות היכולת להקצות תגמולים חברתיים למתגייסים לצד הגברת כושר המיקוח של המגויסים בכוח, וחברת השוק הציע תגמול נדיב יותר ביחס לצבא לצעירים מקבוצות מבוססות. החלשת תפקיד המדינה בהסדרת הגיוס לטובת כוחות השוק רק תעצים תהליך זה: היא תגביר את כושר הבחירה של צעירים מקבוצות מבוססות ותאפשר להם גם נסיגה לגיטימית מהשירות עם הסבתו מחובה אזרחית (civic duty) למשלח יד.

השילוב של מנגנון שוק עם השינוי בהרכב הצבא מעמיד אתגר משמעותי ליכולת לשלוט על הצבא, ובזאת אתמקד מעתה.

השליטה הפוליטית על הצבא

הטענה שלי היא שהמעבר לגיוס המוסדר באמצעות כוחות השוק יחליש את שליטת הקהילה הפוליטית בצבא ויגביר התנאים המאפשרים אגרסיביות צבאית. זאת בנתונים בהם הזירה הגיאופוליטית תמשיך להנביע מצבי חיכוך שניתן להסלים או להרגיע. אמנה את התנאים המעצבים הטיה זו.

ראשית, בהינתן כי מודל השוק יעצים את הישענות הצבא על קבוצות ממדרג חברתי נמוך לצד מהגרים ומגויסים מונעי-אידאולוגיה, שינוי ההרכב החברתי של הצבא משמעו גם שינוי ההרכב הפוליטי:

- נוכחות קטנה יותר של המעמד הבינוני-חילוני, שלו נטייה פוליטית מהמרכז שמאלה, לטובת נוכחות של קבוצות דתיות, מזרחיות ממעמד הביניים ומטה, מהגרים, לרבות מהגרי עבודה. אלה קבוצות שהנטייה הפוליטית שלהן מהמרכז וימינה. מנגנוני הסינון העצמי של הגיוס מוטים מלכתחילה לטובת חדורי המוטיבציה הגבוהה, שלהם השקפת עולם מיליטנטית יותר.
- לקבוצות אלה לא רק השקפה יותר נצית, אלא גם מוטיבציה צבאית גבוהה הנובעת מהזדהות גדולה יותר עם הארגון הצבאי והטיה שמרנית, ככל שהצבא מציע לקבוצה תגמולים שזמינות נמוכה יותר מחוץ לצבא. התוצאה היא התדלדלות המסה הקריטית של חיילים היכולים לפתח התנגדות לאלימות ולעודד ריסון עצמי בתוך היחידה.
- ככל שהצבא מאויש בקבוצות שהשירות הצבאי מציע להן תגמול בעל ערך, כך הקבוצות גם מתחרות בצורות שונות בתוך הצבא, תחרות המיתרגמת ללוחמנות. לחיילים עניין להפגין יכולת מול חבריהם אך גם מול הרשת החברתית שממנה באו ומול רשתות אחרות כדי לתרגם את ההישג הצבאי להישג חברתי. מצב זה מנביע גם מתחים תרבותיים בין קבוצות, לרבות סקסיזם, גזענות והומופוביה.

שנית, שירות מקצועי מגביר את החברות המקצועי-צבאי. זהו תוצאה של הארכת משך השירות, החלשת ההישענות על כוחות מילואים, במשולב עם השינוי שכבר מתפתח במודל הקבע המאחר את גיל הפרישה. התוצאה היא החלשת הסימביוזה של המגויסים עם החברה האזרחית. הבלשן נועם חומסקי, ממתנגדיהם החריפים של מדיניות החוץ האמריקנית (והישראלית), הגיע על רקע זה למסקנה, שגיוס חובה הוא המודל המועדף. הסיבה להעדפה זו היא הניסיון של וייטנאם, שם נלחם צבא המבוסס על גיוס חובה:

וייטנאם, אני חושב, הייתה הפעם הראשונה בהיסטוריה של האימפריאליזם האירופי שכוה אימפריאלי ניסה ללחום מלחמה קולוניאלית עם צבא אזרחיים [...] מלחמה קולוניאלית היא ברוטאלית, מרושעת ורצחנית מדי מכדי שניתן יהיה לקחת את הילדים מהרחוב ולשלוח אותם ללחום בסוג זה של מלחמה. יש צורך ברוצחים מאומנים כמו לגיון הזרים הצרפתי [...] לזכותו של הצבא האמריקני בוייטנאם ייאמר שהוא התפורר. זה לקח זמן אבל לבסוף הוא התפורר.

שלישית, השילוב של התמקצעות עם שינוי ההרכב החברתי מגביר את רמת הלכידות של היחידה הראשונית (כמו הפלוגה), שאינה עוד מגוונת כבעבר וגם מושפעת פחות מרמת תחלופה גבוהה. הלכידות של היחידה הראשונית היא לא רק מקור לעוצמת הצבא (כפי שהראו הסוציולוגים הנוודעים אדוארד שילס ומוריס ג'נוביץ בעבודתם הקלאסית על הוורמכט הגרמני), אלא יכולה להיות גם מקור להפרת משמעת, להתנגדות להיררכיה הפיקודית, לקידום מטרות שאינן עולות בקנה אחד עם מטרות הממונה, ולקושי לחקור אי סדרים בשל שיבוש הדיווחים שיוצאים מהיחידה. זאת בעיקר בנסיבות של פיקוח חלש של הפיקוד הבכיר יותר על היחידה. עדויות "שוברים שתיקה", למשל, מלמדות על בדידותם של אלה המבקשים לרסן את ההתנהגות האלימה של חבריהם ועל הקושי להוציא אל מחוץ לגבולות היחידה מידע על חריגות.

רביעית, קטן העניין שמגלות בצבא קבוצות חברתיות מבוססות. לכאורה, הרחקת הקבוצות המבוססות מהצבא מגבירה את נכונותן לבקר אותו, שהרי הן עוברות תהליך של דה-מיליטריזציה וקטן העניין שלהם ברימום מעמדו הצבא כדרך לרימום מעמדן. אך הניסיון המערבי מלמד שהתוצאה היא הפוכה: הצבא, שהחיבור שלו עם הקבוצות המבוססות הוחלש, נעשה מבודד יותר מתביעות חברתיות, שכן הקבוצות המבוססות מאבדות עניין בנעשה בצבא כל עוד אין הוא מסכן במישרין את האינטרס שלהן. הן ממקדות יותר בעניינים המעסיקים אותן כמו צריכת משאביו של הצבא (קבוצות שנטל המס שלהן גבוה) או

התנהלות הצבא בעניינים הנוגעים לזכויות אדם ואזרח. בעבודה חשובה הציג ג'ון פול וסקז כי מודל צבא החובה מגביר את רגישותם של מקבלי ההחלטות לחללים שרבים מהם באים מקבוצות חזקות, ולכן משמעות פוליטית המקרינה על ריסון המדיניות הצבאית. כלל זה עובד גם ההיפך. ההיסטוריון הצבאי אנדרו בסביץ', ממבקר המעבר לצבא מתנדבים בארצות הברית, תיאר משמעות זו בצורה ציורית:

כאשר הגיעה החלטה לפלוש לעיראק, הנשיא בוש העניק תשומת לב מעטה לשאלה מה חושבים המצביעים ב[אזורים המבוססים] של מסצ'וסטס ושל קליפורניה. האנשים שם מזמן ויתרו על אחיזה כלשהי בצבא.

אובדן העניין לא צומח מחלל ריק. בנסיבות של גיוס התנדבותי, הדרך של מתנגדי ההתנהלות הצבאית להשפיע מתחילה קודם כול בהימנעות מגיוס והשפעה בהתאם גם על הנטייה לגיוס לצבא של הבן/בת. לעומת זאת, בצבא המבוסס על גיוס חובה, גדלה הנטייה לשימוש בפעולה קולקטיבית כערוץ השפעה, שהרי הגיוס הוא הכרח. המחאה פורצת מתוך שורות הצבא: חיילים עצמם (סרבנות וצורות אחרות), מועמדים לגיוס (כמו התנועה נגד גיוס החובה בארה"ב של תקופת וייטנאם), המשפחות והרשתות החברתיות הרחבות יותר (כדוגמת *Women Strike for Peace* - תנועת אימהות במלחמת וייטנאם). מחאה אפקטיבית משפיעה על ההחלטה הפוליטית על אופן פריסת הצבא ומגבילה את האוטונומיה הפוליטית של מוסדות המדינה. אכיפת שירות מגבירה את הסיכוי למחאה. היא משלבת בשירות גם את אלה שלא בחרו לשרת מרצון, מגבירה את הייצוג בצבא של קבוצות כוח בעלות היכולת למחות, מגבירה את היקף האנשים שלהם עניין בצבא ובכך יוצרת יחסים חוזיים עם ההנהגה, שלפיהם ההנהגה צריכה לממש את ציפיות החברה המקריבה. זו ההבחנה בין "קול" ל-"יציאה", אותה הציע אלברט הירשמן בעבודתו הידועה על תגובה של צרכנים וחברי ארגון לאי-שביעות רצון, כלומר הבחירה בין יציאה מהארגון או התנתקות מספק השירות אל מול השמעת מחאה. הפיכת השירות הצבאי למוצר בשוק העבודה מחזקת את הנטייה ל"יציאה" ולא ל"קול".

בפוליטיקה הישראלית היה תפקיד חשוב לצמיחתה של פעולה קולקטיבית מתוך שורות הצבא והרשתות המזינות אותו משלום עכשיו ועד ארבע אימהות. עם השנים, הירידה בשיעורי הגיוס של קבוצות מבוססות ובעיקר בנוכחות שלהן ביחידות הלוחמות החלישה את העניין שלהם בצבא. גם כאשר התגבש עניין, כמו קולות המחאה של הורים שכולים באינתיפאדת אל-אקצה, היכולת לצבור מסה קריטית לפעולה משמעותית הייתה מוגבלת. המשמעות היא שהחלטות לפריסת הצבא בתנאים של ביטול גיוס החובה יזכו לתגובה אדישה של תושבי רמת אביב, אם להשתמש במושגים של בסביץ'.

תנאי חמישי להטיה הלוחמנית הוא שהמעבר לצבא מתנדבים כרוך מטבעו בצמצום הצבא. מתפתח כאן תהליך מעגלי- היכולת לצמצם את הצבא מביאה לביטול גיוס החובה (גם כי יש קושי לאכוף גיוס על שיעור קטן והלך של האוכלוסייה). בתורו, המעבר לצבא מתנדבים מייקר את עלות הגיוס ולכן מגביר לחצים להקטנת הצבא. מובן שלחץ זה קיים גם בצבא חובה, אבל ככל שמחיר כוח האדם מאמיר והחסמים החוקים-תרבותיים לפטירת מגויסים מונמכים, כך לחץ זה מתעצם. במציאות הישראלית, מערך המילואים הוסב מבחינה כלכלית למערך מקצועי במחצית שנות השמונים עת הוטלה חובת התקצוב של עלות ימי המילואים על הצבא. האמרת המחיר הביאה לצמצום משמעותי של היקף הקריאה למילואים בשיעור של מעל 70% בין שנות השמונים לעשור הראשון של שנות האלפיים. הקטנת הצבא יכולה לקבל ביטוי בכמה צורות:

- טכנולוגיזציה- המרת כוח אדם בטכנולוגיה, לרבות רובוטיקה, המשרתת גם את המאמץ לצמצם את חשיפת החיילים לסיכון ובכך לחזק את מרחב הפעולה של הממשלה בפריסת הצבא בחברה הרגישה לחללים צבאיים. תהליך זה מתרחב בהדרגה לחיזוק השימוש ברובוטיקה. בתורה, טכנולוגיזציה מעודדת התמקצעות כדי להבטיח הפעלה מיומנת (ראו למשל את שינוי מודל קורס הטייס שהסב את מערך הטיסה לצבא מקצועי).
- הגברת השימוש בחברות קבלניות המספקות שירותים, החל משירותי לוגיסטיקה ועד לשירותים הנוגעים בליבה הלוחמת של הצבא, כמו כוחות אבטחה. צה"ל כבר נמצא בתהליך זה. דו"ח ברודט, שהציע מתווה תקצוב רב-שנתי למערכת הביטחון ושהממשלה אימצה בשנת 2007, המליץ במפורש על העמקת השימוש במיקור-חוץ.
- שינוי תורת הלחימה לטובת התבססות על כוחות מיוחדים.

כל זה תורם לחיזוק מרחב הפעולה האוטונומי של הצבא ושל מפעיליו הפוליטיים:

- הטכנולוגיזציה מגבירה את הנטייה הלוחמנית. בטווח קצר ניתן לפרוס את הצבא הטכנולוגי ללא מיקוח פוליטי רחב, כפי שצורת ייזומה של מלחמת לבנון השנייה הראתה. הנטייה הלוחמנית מתחזקת גם כתוצאה מהגברת הניכור בין הלוחם ובין קרבנו (עד כי הפצצת בית מגורים גורמת למכה קלה באווירון) והקטנת הסיכון מעורר-המחאה של החיילים (ראו 'עופרת יצוקה'). התהליך החברתי-הטכנולוגי הגלובלי הוא אכן הרחקה של האזרחים מזירת הלחימה, כזירה של מעורבות אישית והקרבה. 'אזרחים יריעו לנס הטכנולוגי כאשר הוא יהרוג אלפי אנשים ויהרוס את עריהם. קטן הסיכוי כי אזרחים יזדהו עם הסבל שנגרם על ידי מכונת ההרג המדעית והמרוחקת הזו', חזה הסוציולוג גרגורי הוקס. יתר על כן, צבא טכנולוגי כפוף לפיקוח של מנגנוני השוק יותר מצבא עתיר כוח אדם. הצבא נשלט בעיקר באמצעות משאבים כספיים, הקובעים את הרכב החימוש, תחכומו, כמותו ומידת כשירותו.
  - הפעלת קבלני שירותים, כפי שמלמדים מחקריה המפורטים של דבורה אבנט, מחזקת את תפקיד הלובי העסקי בהשפעה על מדיניות החוץ, מחלישה את יכולת הפיקוח של הממשל על פעולת הכוחות, מקטינה את כושר המיקוח של הלוחמים ורשתותיהם החברתיות ככל שביצוע המשימות נשען על תמהיל של חיילים עם שכירים בשכר נמוך במיוחד הדואגים לפרנסתם.
  - הגברת השימוש בכוחות מיוחדים מאפשרת הפעלת אלימות באמצעות מספר קטן יחסית של חיילים, מה שעוד מחליש את כושר המיקוח של החיילים ורשתותיהם החברתיות.
- שישית, השפעה יש לשינוי מערכת היחסים בין המגויס למדינה ממערכת רפובליקנית לחזית. הגברת השימוש בתמריצים כספיים היא בעלת אפקט משולש:
- היא מפחיתה את עניין האליטות בנעשה בצבא שכן זה צבא של אוזחי משלה-יד ולא שליחי האומה. יתר על כן, שינוי זה מחליש את הלגיטימיות של מחאת הורים שכולים, שכן המוות נתפס כתוצר של בחירה חופשית של המגויס ומפחית בכך את יכולת ההורים לתבוע את אחריות הקהילה הפוליטית. שיח זה בלט, לדוגמא בדה-לגיטימציה של מחאתה התקדימית של תנועת הורים שכולים במלחמת עיראק (*Gold Star Families for Peace* בהנהגת סינדי שיהאן). בנסיבות אלה, לשם המחשה, העניין סביב חייל שבוי תהיה שונה מזו שעוררו משפחות שבויי לבנון ועזה בשנים האחרונות.
  - היא ממקדת את עניינו של המגויס ביצירת פרנסה ולא במימוש סדר יום אידיאולוגי. לא בכדי פחתו משמעותית שיעורי הסרבנות בצבא ארה"ב עם ביטול גיוס החובה, כשם שהתנגדות טייסים למשימותיהם פחתה עם שינוי מסלול הטייס והחלשת ההישענות על טייסי מילואים.
  - היא מאפשרת לצבא לווסת את שיעורי הגיוס ואת איכות המגויסים באמצעות תמריצים כספיים כפי שהממשל האמריקאי עשה כדי לאייש את המכסות בשיאו של המשבר בעיראק. זה מחליש את הצורך של ההנהגה לבסס את הלגיטימציה של השימוש בכוח ולהידבר בצורות עקיפות עם הרשתות החברתיות השולחות את צעיריהן לצבא.
- לבסוף, פרדוקסלית, המעבר לצבא מווסת-שוק מעודד ולא מחליש את השיח המיליטריסטי בעל המאפיינים הרפובליקניים. כפי שרונלד קרבס הסביר, הגיוס לצבא המתנדבים האמריקני לבש בשנות האלפיים לבוש של שיח רפובליקני, המציג את הצעיר המשרת בצבא כמי שמגשים את האזרחות התקנית וניצב מעל לאחרים. אחד ההסברים לכך הוא שהשיח הרפובליקני משרת (לאו דווקא בצורה מכוונת) את מנגנוני השוק. הוא פועל להפחית את עלויות הגיוס לצבא, ככל שהוא פונה אל תודעת המגויסים ומבקש להפיק מהצבא שוב משאבים סמליים המאזנים משאבים סמליים, באמצעות גלוריפיקציה של השירות הצבאי ושל דמות החייל. רפובליקניזציה של השיח תניב השפעה דומה גם ככל שתתמקד בקבוצות שעדיין ניתן לשכנע כי הגיוס יעניק להן כרטיס כניסה לאזרחות מועדפת או לפחות תקנית, כדוגמת חרדים ופלסטינים לצד מהגרים ונשים. הרפרטואר הרפובליקני יישען על נוסטלגיית העבר (ודאי בתכוף למעבר לגיוס התנדבותי) יותר מאשר על ממשות הווה.
- אחת התוצאות הפרדוקסליות של תהליך זה הוצג בלשונו של אנדרו בסביץ', כשתיאר מחאה פוליטית של חיילים שלחמו בעיראק:

עם כינון צבא המתנדבים בשנת 1973, אלה המשרתים החלו לראות את עצמם כבעלי סטאטוס גבוה של חברים במקצוע הצבאי. בה בעת, הדרך החדשה בה אמריקה מנהלת את מלחמותיה, שהעניקה

ערך לטכנולוגיה מתקדמת, דורשת חיילים מיומנים ובעלי השכלה גבוהה. אחת התוצאות היא חיילים בעלי דעה, המצפים כי דעתם תישקל ברצינות ואף נוטים לשאול מה הצבא יכול לעשות למענם.

התוצאה היא מחאה פוליטית, אבל לאו דווקא משמאל, לצד האפשרות שרשתות חברתיות-פוליטיות יפעלו לשכנע את צעיריהן להגביר את שיעורי הגיוס שלהן כדי להשפיע על ההתנהלות הצבאית, קמפיין שיעילותו פחותה בתנאים של גיוס חובה.

מהיבט אחר, לצבא עניין לחזק את המוטיבציה הפטרויוטית כדי לאזן את המוטיבציה הכלכלית-מקצועית של המגויסים. בנסיבות אלה, אפשרית גישה טולרנטית יותר לתיאוקרטיזציה של התרבות הצבאית כהליך המעניק משמעות חדשה לעשייה הצבאית. זהו כיוון השופך אור פרשני על התהליך המתקיים בצה"ל ממחצית העשור הראשון של שנות האלפיים. ברוח דומה מוצע, למשל, לבחון גם את האוונגליזציה של צבא ארה"ב, הצובעת את המשימה בעיראק ובאפגניסטן כ- "ישו נגד מוחמד".

לסיכום, המעבר לגיוס התנדבותי ירחיב לאורך זמן את מרחב הפעולה של הצבא. שינוי ההרכב החברתי, החברות המקצועי-צבאי, שינוי מנגנון היחסים בין המגויס לצבא, הקטנת הצבא והשענתו על טכנולוגיה ומיקור-חוץ, והמרצת השיח המיליטריסטי יעשו את פעולתם. זה לצד הצרת בסיס הגיוס החברתי המשליכה על החלשת יכולתו של המעמד הבינוני-גבוה לחולל פעולה קולקטיבית שמגבילה את מרחב הפעולה של הצבא, פעולה שבחלקה צמחה בעבר מתוך שורות הצבא. צבא כזה הוא קשה יותר לפיקוח פוליטי אזרחי, ולכן קל יותר לפרוס אותו במשימות שבנסיבות אחרות היו שנויות במחלוקת. זהו צבא ללא סרבנים משמאל וגם לא הרבה מימין, צבא שקשה יחסית לבקר את הנעשה ביחידותיו ללא "שוכרים שתיקה" וגופים דומים, צבא עם היקף נמוך של כוחות מילואים מקצועיים, שלא ימלאו כיכרות לאחר שירות מתסכל, צבא היכול לנהל מלחמות קטנות וממושכות כל עוד אינן מעיקות על מושבן של הקבוצות המבוססות.

ההמלצה היא, אפוא, לשמר את מודל האכיפה של המדינה לאורך זמן. חשוב להדגיש כי שימור מנגנון האכיפה המדינתי יכול להתקיים גם ללא החלה של חובת גיוס על כלל האוכלוסייה, בנסיבות שבהן אין צורך בכל המגויסים, אלא גם גיוס בררני, ואפילו תמורת שכר גבוה. זאת, ובלבד שהמדינה היא המחליטה מי יגויס ומי לא ולא כוחות השוק. בכל מקרה, הדיון על מודל הגיוס חשוב מדי מכדי שנותיר אותו בידי אנשי הצבא והכלכלנים. יש צורך בדיון ציבורי ער, ובעיקר כזה הבוחן בביקורתיות מהלכים המצעידים את הצבא, גם ללא דיון מפורש ומודעות מלאה, לכיוון של צבא שכוחות השוק מסדירים את הזנתו.